

ringens Formaal. Søgaard paaviser ved en Undersøgelse af Udviklingen indenfor de enkelte Lav, i hvor ringe Grad Fremskridtene i Haandværkerlovgivningen har haft Indflydelse paa Provinslavens Liv. Man holdt fast ved de gamle Traditioner og fandt oftest Støtte heri hos Magistraten imod Regeringens Politik, der iøvrigt ikke synes at have haft særlig faste Retningslinier. Magistraten vedblev saaledes — i Modstrid med Tanken i Loven af 1681 — at udstede Artikler til nyoprettede Lav. Af de 14 eksisterende Lav i Aarhus er de 6 oprettet under Enevælden, men kun 2 af disse har faaet kongelig Bekræftelse. Den almindelige Udvikling i det 19. Aarh. er ikke Lavene gunstig; tydeligst kommer det frem under Omtalen af Svendelavene. Før 1800 staaer de stærke, fordi der er Mangel paa Arbejdskraft, efter 1800 svækkes deres Magt af den stigende Arbejdsløshed.

Bogens tre sidste Afsnit er en Undersøgelse af Lavenes Sammensætning og en Skildring af Medlemmernes personlige Vilkaar, og disse Afsnit i Forbindelse med Afsnittet om Svendelavene er Bogens bedste. Her drages selve det værdifulde Kildestof, Lavsprotokollernes Indhold frem og giver den dybere Forstaaelse af Lavenes Karakter. Den tabellariske Opstilling er interessant og giver et godt Indblik i de specielle aarhusianske Lavsforhold. En tilsvarende Opstilling for flere Byer vilde dog have givet Undersøgelsen større Dybde og Værdi. En nøjere Undersøgelse af Haandværkernes og Lavenes økonomiske Forhold vilde ogsaa have været et stort Plus for Forstaaelsen af Udviklingen indenfor Lavene.

Trods disse Indvendinger er man Dr. Søgaard taknemlig for Bogen; den ansporer i høj Grad til en fortsat Fordybelse i de gamle Lavsprotokollers rige Indhold.

Peter Riismøller og Hakon Spliid: Fra Svendekro og Lavshus. Det Schönbergske Forlag, 1940.

En nyttig lille Bog, der er tænkt som en kort Ledetraad gennem vore Museers Samlinger af Lavsgenstande. Museumsinspektør Peter Riismøller, Aalborg, giver gennem Bogens Tekst et livfuldt Rids af de vigtigste Lavsforhold og Lavsskikke, specielt hvad der knytter sig til de forskellige Lavsgenstande, som Tegneren Hakon Spliid i rigt Maal har udstyret Bogen med Tegninger af. Teksten er fyldt med en Mængde karakteristiske Eksempler paa, hvorledes Lavslivet har udfoldet sig herhjemme gennem Tiderne. Talrige Citater fra Lavsskraaer og Lavsprotokoller levendegør Skildringen, saa den bliver en alt andet end tør Oprensning af Kendsgerninger. Bogen er en værdifuld Hjælp for enhver, der uden

større Forstudier vil have et godt Udbytte af et Besøg i Museernes Rum med Lavssager.

Halkjær Kristensen.

Jysk Jærn.

Rasmus Mortensen: Jysk Jærn. 122 sider. 5. række. IV² bind. 2. hefte af »Jyske Samlinger«, 1940.

Det er nu en snes år siden, at forfatteren fandt de første jærngruber og foretog de første undersøgelser i den anledning. Fire år senere kom Niels Nielsens doktorafhandling: Studier over jærnproduktionen i Jylland. Måske sinkede denne bog Rasmus Mortensen noget, her var jo sagt om ikke alt så dog meget, og det var først da han og undertegnede i efteråret 1930 drog på jagt efter Vardeegnens jærngruber, at vi forstod her var endnu meget at gøre. Disse mange *enkeltgruber*, oftest dog i grupper, på markerne langs alle Sneum og Varde ås bistrømme (over 100 ialt blev undersøgt), det var noget helt nyt. Det er ikke for meget sagt i betragtning af jærnets betydning, at da det gennem artiklerne i »Fra Ribe amt« 1931—33 om disse undersøgelser i forbindelse med Niels Nielsens bog blev klargjort, at vi har klaret os med dansk jærn i 2000 år, da blev der skrevet et nyt stykke Danmarks-historie.

Disse nye og mærkelige iagttagelser gav mod og lyst til at fortsætte. Med nogen offentlig understøttelse har Rasmus Mortensen siden udstrakt sine undersøgelser til så at sige hele Jylland. Hans bog viser, at han heller ikke har forsømt at studere den literatur om den ældre jærnudvinding, der næsten samtidig — omkring 1930 — er kommen i vore nabolande: England, Norge, Sverrig, Finland, ligesom også ældre literatur og arkivalier her i landet.

Meget har han da også at fortælle os, og nyt og interessant er det meste. Om *råstoffet*, myremalmen, som den dag i dag ligger i overdådige mængder hvor det altid har ligget. Der er på Vardeegnen hele marker, som er næsten udyrkelige på grund af disse malmlag. Heller ikke er deres jærnindhold helt ringe, meget forskellig ganske vist, men vi har megen malm, der indeholder 40—50 % jærn. Vi venter altsaa kun på de praktiske metoder for at vi atter kan jærnforsyne os selv. — Om *Trækullene*, der er brugt til udvindingen og hvoraf der i enhver grube findes rester, som kan fortælle noget om *skovbestanden* på grubernes tid. Hyppigst er egekullet. Om *fundene*, 148 nævnes ialt, strækkende sig fra Møgeltønder til Hjørring. Endel kendes kun fra mundtlige og skriftlige kilder; forf. synes selv at have set og undersøgt godt 100, deraf 34—35 på Vardeegnen. De fleste er grubefund eller